

ВАЖЛИВЕ УКРАЇНОЗНАВЧЕ ВИДАННЯ (РЕЦЕНЗІЯ НА 30-Й ТОМ «ЗБІРНИКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ ННДІУВІ». – К.: ННДІУВІ, 2012. – 336 С.)

Побачив світ тридцятий том «Збірника наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії», виданий на пошану доктора історичних наук, професора Ярослава Калакури у зв'язку із 75-річчям від дня народження та 50-річчям його наукової діяльності.

Доктор історичних наук, заслужений професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки, старший науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України Я. Калакура ще на світанку української незалежності усвідомлював значимість для нашої Батьківщини українознавства – інтегративної системи наукових знань про Україну, українців і світове українство у просторі та часі.

Осмісленню життєвого шляху та наукової діяльності відомого українознавця присвячені статті його колег, вчених-українознавців, які вміщені у збірнику. Зокрема, у статті Л. Токаря «Людське самопізнання як смисл наукових досліджень Ярослава Калакури» аналізується доробок ювіляра в галузі українознавства. А саме дається виважена оцінка його ролі в діяльності ННДІУВІ та характеризується вагомий внесок ученого в розроблення актуальних

проблем історіографії, теорії та методології українознавства.

У статті Ю. Фігурного «Невтомний титан українського відродження. Чотири сутності Ярослава Калакури» досліджується життєвий і творчий шлях відомого українознавця, історіографа і джерелознавця. Автор переконаний, що науковий доробок Я. Калакури поглиблює знання про Україну, українців і світове українство і тим самим сприяє розбудові демократичної, правової, освіченої держави.

Л. Горенко у статті «Методологічні та історичні детермінанти культурологічних концепцій Я.С. Калакури» висвітлює наукову діяльність українського історика і теоретика в галузі історіографії, джерелознавства та українознавства. Аналіз його праць автором здійснено з урахуванням методологічних та історичних детермінант культурологічних концепцій.

Наступний розділ «Збірника» – «Українознавство» – поділений на підрозділи: історичні науки, філософські науки та мовознавство.

У дослідженні «Перший етап козацького збройного виступу 1638 р. під орудою Якова Острянина (Остряниці) як важливий чинник українського етнодержавонацієтворення в українознавчому вимірі» аналізуються передумови, розвиток та завершення початкового етапу козацького виступу 1638 р. під керівництвом

Я. Острянина. На думку автора статті, його головною першопричиною стало жорстоке переслідування й покарання урядовцями Речі Посполитої учасників і симпатиків повстання 1637 р., очолюваного П. Бутом (Павлюком).

С. Джафарова у статті «Національно-культурне відродження України (кінець XVIII – XIX ст.) у контексті наукового доробку Івана Франка» на основі аналізу творчої спадщини Каменяра розглянула процес українського відродження кінця XVIII ст. і визначила його концептуальні засади, періодизацію, характерні особливості та значення.

Аналіз української зарубіжної історіографії в 1930–1990 рр., зокрема праць учених-емігрантів, у яких висвітлена професійна діяльність тогочасної вітчизняної вчительської інтелігенції, здійснила О. Кір'янова у дослідженні «Українська зарубіжна історіографія про професійну діяльність українського вчительства в культурно-освітніх процесах радянської України в 20–30-х рр. XX ст.».

У статті «Розвиток українознавства в галузі охорони та дослідження пам'яток археології, місцевості та природи у 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. (за матеріалами наукового архіву Інституту археології НАН України)» Д. Толочко розглядає документи, що зберігаються у фондах наукового архіву Інституту археології НАН України, з точки зору їхнього інформативного потенціалу для дослідження історії українознавства.

І. Краснодемська у дослідженні «Джерельна база розвитку українознавчих студій у Європі (1920–1960-ті роки)» аналізує джерела зі становлення та розвитку українознавства як науки самопізнання й самотворення українського народу в системі наукових і освітніх закладів у еміграції, які дають можливість з'ясувати значення доробку вчених-українознавців у творенні джерельних, історіографічних та теоретико-методологічних засад.

У праці «Українська земля, її природо-ландшафтні й кліматичні умови – важливі чинники виникнення, становлення і розвитку українського суспільства та збереження його історико-культурної спадщини» П. Шкрібляк проаналізував вплив природних умов на історичний розвиток українських земель періоду IX–XIX ст. та розглянув роль визначних історичних діячів у збереженні української історико-культурної спадщини.

Вміст категорій-тем українського сегменту Вікіпедії з історії 28 країн Європи й Азії, сусідніх з Україною, досліджує О. Чирков у статті «Історія країн-сусідів України у категоріях-темах української Вікіпедії». Ним з'ясовано, що тематичний спектр охоплено лише частково: історія більшості країн представлена не збалансовано.

О. Гомотюк у публікації «Духовні цінності епохи: минуле і сучасне у контексті майбутнього» проводить ретроспективний екскурс у попередній період української історії для окреслення тогочасних духовних орієнтирів та на основі аналізу статистичних і соціологічних даних виявляє ключову проблему, що полягала, на її думку, у кризі духовних цінностей.

Зв'язок літературної норми з мовною свідомістю українців, яка найвищою мірою виявилася у мовотворчості Т. Шевченка, аналізує С. Єрмоленко у дослідженні «Літературна норма і мовна свідомість українців». Також автором зроблено висновок про значення норми для повноцінного функціонування соціально престижної літературної мови у просторі національної культури.

У розділі «Всесвітня історія», який з'явився зовсім недавно (у 29 томі), слід виокремити дослідження Я. Калакури, О. Набоки, О. Іванченко, І. Міщак, Н. Городньої, Т. Шевченко.

Я. Калакура у статті «Новітня українська історіографія всесвітньої історії» з'ясовує низку нових тенденцій розвитку української історіографії історії зарубіжних країн, розглядає діяльність провідних українських істориків, українознавців, наукових осередків та шкіл доби незалежності та аналізує їхній доробок, зокрема основні напрями і тематику студій, найважливіші праці із всесвітньої історії з погляду україноцентризму.

У дослідженні «Тайвань у торговельній політиці британських та американських приватних компаній у першій половині XIX ст.» О. Набока знайомить з низкою експедицій на острів, які проводили комерсанти Великобританії і США на початку XIX ст., та висвітлює конкуренцію між цими державами щодо економічного освоєння та контролю над Тайванем у 40–50-х рр. XIX ст.

Публікація О. Іванченко «Причини політичної трансформації Хорватської селянської партії у 1918–1941 рр.» розкриває передумови, причини та наслідки переформування цієї партії у період існування Королівства Сербів, Хорватів і Словенців у міжвоєнний період. Автором розглянуто комплекс зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливали на політичні зміни у структурі та діяльності партії.

І. Міщак у дослідженні «Польська історіографія польсько-українських відносин у роки Другої світової війни» розглядає інтерпретацію польськими істориками польсько-українського збройного конфлікту в роки Другої світової війни, а також особливості і характер обміну населенням між УРСР і ПНР наприкінці війни.

У статті «Східноазійська політика США за президентства Дж.У. Буша: інтеграційний аспект» Н. Городня характеризує відносини між США і країнами Південно-Східної Азії в контексті регіональних змін після Азійської фінансової кризи 1997–1998 рр.

Т. Шевченко у повідомленні «II конгрес закордонних дослідників історії Польщі «Польща в Центральній Європі» інформує про перебіг і підсумки непересічного наукового форуму, який відбувся 12–15 вересня 2012 р. у Кракові, зібравши понад 500 учасників з-поміж 45 країн світу.

Хочемо привернути вашу увагу до рубрики «Бібліографія зарубіжного українознавства: 2011–2012 рр.», яка теж дебютувала у 29 томі і вже здобула популярність серед науковців, тому що дає можливість стежити за новинками українознавчої наукової літератури.

Загалом у 30-му томі було оприлюднено 20 публікацій.

Отже, ювілейне видання тридцятого тому «Збірника наукових праць Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії», на нашу думку, стало подією для всіх послідовних шанувальників українознавства як в Україні, так і за її межами, досягненням вчених-українознавців. Статті і матеріали, оприлюднені на його сторінках, стануть у нагоді тим, хто цікавиться проблемами українознавства і всесвітньої історії.

Юрій ФІГУРНИЙ

кандидат історичних наук,

завідувач відділу української етнології ННДІУВІ